

İSLAM VE ANLAM

Kaygı ümit, acı haz, korku güvenlik, nefret sevgi hisleri arasında dönüp giden hayatı anlamlı bir şekilde yaşamamanın olanağı var mı? En önemli isteklerimizden biri anlamlı bir hayat yaşamak, en büyük korkularımızdan biri anlamsızlıktır. Varlığımızın ve yaptıklarımızın anlamlı olmasını yaratılışımız gereği isteriz. İç dünyasına kendisini kandırmadan her bakanın bu anlam arayışına tanıklık edeceği kanaatindeyim.¹ Anlamlı olan boş yere değildir, değerlidir. Varlığımız anlamlıysa var olmaya değerdir, yaptığımız anlamlıysa yapılmaya değerdir, tuttuğumuz yön anlamlıysa bu yolda yürümeye değerdir.

Bu bölümde, İslam'ın, içimizden gelen anlamla ilgili kaygılı ve korkulu hislere en güzel cevabı verip anlamı bulmanın huzur ve güvenini sunduğunu göstermeye çalışacağım. Madem Allah (Allah'ın varlığının anlaşıldığını varsayıyorum) bizi anlamı isteyecek şekilde yaratmıştır ve madem İslam anlamla ilgili bu varoluşumuza içkin talebe en güzel şekilde cevap vermektedir; bu da, İslam'ın Allah'tan olduğunun bir delili olarak öncekilere eklenmelidir. Varlığımıza içkin anlam arayışıyla ilgili kilidi açacak anahtar İslam'dır.² Allah, hem bu anahtarın hem kilidin ortak Sahibi olarak, içimizdeki anlam arayışıyla bizi, anlam arayışının kilidini açacak İslam'a yöneltmektedir. Dikkat edin; "Anlamsızlıktan kurtulmak için Müslüman olalım" demiyorum. Fakat "Allah bizi anlama muhtaç yaratmış, İslam ise anlam arayışına tatmin edici cevap vermektedir, demek ki Allah bizi anlam arayışı üzerinden İslam'a yöneltmektedir; bu da, İslam'ın Allah'ın uymamızı istediği din olduğuna bir delildir" diyorum.

---

¹ Bu yönüyle, burada ele alınacak konu, fıtratla ilgili bir önceki bölümle de ilişkilidir.

² İslam'la ilgili burada söylenecek birçok husus, Allah'ın Hz. Musa ve Hz. İsa aracılığıyla gönderdiği mesajlar için de geçerlidir. Nitekim "İslam" ifadesi, Hz. Muhammed aracılığıyla insanlara ulaştırılan mesajı tanımladığı gibi, aynı zamanda tarih boyunca Allah'ın yolladığı tüm mesajları da tanımlar. Kuran, Allah'ın tarihsel süreç içerisinde gönderdiği mesajları, birbirlerine rakip olarak değil fakat birbirlerini tasdik eden mesajlar olarak sunar. Kısacası Kuran açısından, Hz. Muhammed öncesi vahiyleri inkar etmek değil fakat Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmek gerekli olmalıdır.

NE YAPARSAM HAYATIM ANLAMLI OLUR?

NEDEN YARATILDIM?

Her gün birçok işin içinde döner dururuz ve birçok zaman içinde olduğumuz kargaşa adeta zihnimizi uyuşturur ve gafletle dolu başımızı iki elimizin arasına alıp da kısa bir süre bile hayatımız üzerine düşünmeye vakit ayırmayız. Hayatımızın üzerine düşündüğümüzde ise gerçekten ne yaparsak anlamlı olacağı sorusu karşımıza çıkar. Ölüm korkusu, acı çekme korkusu gibi diğer bir korku da anlamsız bir hayat yaşama korkusudur. “Ne yaparsam hayatım anlamlı olur” sorusunu, kendi dünyadaki varlığının kendi iradesiyle gerçekleşmediğiyle, yani kendi gözlerini, kulaklarını, ayaklarını, ellerini yaratanın kendisi olmadığıyla beraber düşünen kişi ise “Neden yaratıldım” ve “Neden buradayım” (bunlar cevabı aynı sorulardır) sorularına ulaşır. Bu sorularla karşılaşmak, bunlarla ilgili, bir şeyler dinlemek veya tartışmak değildir fakat var olmanın olağanüstülüğünü ve garip muazzamlığını hissederek içinden kopan bir haykırış olarak “Neden buradayım” sorusuyla yüzleşmektir. Haykırış açıktır ama birçok kimse, bu haykırışa kulaklarını tıkır. Oysa bu kaçılacak değil, kucaklanacak bir haykırıştır.

“Neden yaratıldım” sorusunu soran insan, bu soruyla beraber “Nasıl buraya geldim” sorusuyla da yüzleşir. Bu soruya verilecek cevap “Neden yaratıldım” ve “Ne yaparsam hayatım anlamlı olur” sorularının cevabına ulaşmak için gereklidir. “Nasıl buraya geldim” şeklindeki soruya İslam’ın cevabı, Allah’ın iradesiyle ve bilinçli planıyla burada olduğumuz şeklindedir. İslam’ın en önemli mesajı; tek, kudreti ve ilmi çok yüksek, kendisi dışındaki bütün varlığın yaratıcısı ve Rabbi (onların ihtiyaçlarını gören) Allah’ın tanıtımıdır. Allah’ı anlamak, varlığımızın bizim dışımızdan gelen bilinçli bir eylemin; Allah’ın yaratmasının sonucu olduğunu anlamak demektir. Allah’ın gerekli şekilde tanıtılması aynı zamanda “Nasıl buraya geldim” sorusuna cevap verilmesi demektir. Burada oluşumuz Allah sayesinde, O bizi yokluk karanlığından varlık aydınlığına çıkarmıştır; zihnimizde, bedenimizde ve dış dünyada sahip olduğumuz, yakınlarımız, sevdiklerimiz hep Onun sayesinde buradadırlar. Bu durum, Allah’a karşı müthiş bir minnettarlık duymamızı gerektirir. Ayrıca bizi yaratan olarak O, bizle ilgili bütün bilgilere ve bizim neden burada olduğumuzun bilgisine sahiptir. O, bize bilgisini

açıklamadan, “Neden yaratıldım” ve “Ne yaparsam hayatım anlamlı olur” sorularının cevabını bulamayız. Bunlar da cevabı aynı sorulardır, çünkü ancak yaratılış gayemize uygun yaşarsak hayatımız anlamlı olur. Allah’ın belirlediği yaratılış gayesiyle uyumsuz yaşayanın hayatının anlamlı olabileceği düşünülemez. Allah, her birimize neden yaratıldığımızı teker teker açıklamadığına göre bunu ancak din ile açıklamış olması mümkündür. İslam “Nasıl buraya geldik” sorusuna Allah’ı tanıtarak cevap vermekte ve “Neden yaratıldım” sorusunun cevabının Allah’ta olduğunu dersini vermektedir. Allah’tan bir mesaj olan İslam, ayrıca bu sorunun cevabını da içermektedir.

İslam’a inanmak iki tane görüşü dışlamak demektir. Birincisi, buradaki varlığımızın tesadüflerin eseri olamayacağı anlaşılacak varlığımızın anlamsız olduğu görüşü dışlanır. Eğer buradaki varlığımız tesadüfen olmuşsa; bu, “objektif anlamın” (kendi kendimizi kandırmak için uydurmadığımız, illüzyon olmayan anlamın) yani gerçek anlamın olmadığı, dünya sahnesinde bir anlama bağlı olmadan rastgele var olmamız demektir. Var olmamız baştan bir anlama bağlı olarak gerçekleşmemişse, biz ona ne kadar anlam yüklemeye çalışırsak çalışalım, anlamsız şekilde var olduğumuz gerçeğini değiştirmemiz, yani objektif anlamı inşa etmemiz mümkün değildir. İslam’ın verdiği dersle varoluşunun tesadüfen olmadığını anlayan, anlamsızlık karanlığında ümitsizce kalmak demek olan bu görüşü dışlar.

İkincisi, İslam ile dünya sahnesinde neden var olduğumuz sorusuna, Allah’ın vereceği cevap olmaksızın ulaşmaya çalışan alternatifler dışlanır. Allah’ın bizi yaratmasını, birçok olgudan biriymiş gibi görerek bir kenara bırakmak ve anlamı, Allah’la bağlantısız şekilde oluşturmak mümkün değildir. Allah’ın varlığı birçok olgudan sadece biri değildir fakat her şeyi kökeninden değiştirecek bir hakikattir. Geriye kalan tüm olguların toplamı bile Allah’ın varlığına kıyasla önemsizdir, çünkü Allah’ın yanında Allah’ın yarattığı tüm varlıkların toplamı bile Allah’a kıyasla önemsizdir. Ayrıca Allah’ın bildirdiği bir cevap olmaksızın “Neden yaratıldım” sorusunun cevabını bulmak mümkün gözükmemektedir. Bu sorunun cevabı ancak Allah’ın bir din aracılığıyla bildirmesiyle bulunabilir; tarihsel süreç incelendiğinde, insanların bu sorunun cevabını öğrenmesi için tek alternatifin din olduğu gözükmemektedir. Ya Allah din aracılığıyla, anlam arayışında olup da “Neden yaratıldım” diye soranlara cevap vermiştir, ya da insanları anlam arayacak ve “Neden yaratıldım” diye soracak

yaratışta var etmiş ve cevaptan insanları mahrum bırakmıştır. Bu ikinci alternatif, Allah'ın insanlara susama hissi verip de suya ulaşma imkanı hiç vermemiş olması kadar muhaldir.

Kısacası insanı “anlamı arayan canlı” olarak yaratan Allah, aynı zamanda insan ancak bir din aracılığıyla kendisiyle ilişki kuruyorsa cevabı bulacağı bir dünya ortamı da yaratmıştır. Bu dünya ortamında ise İslam, anlamla ilgili bu arayışa en güzel şekilde cevap vermektedir. İslam'a göre insan, Allah'la ilişki kurmak için dünya sahnesinde yaratılmıştır. “Kulluk” insanın Allah'la ilişkisini belirten bir Kuran kavramıdır. 51-Zariyat Suresi 56. ayette insanların kulluk için yaratıldığı ifade edilmektedir. Bu ilişkinin (Yaratıcı-kul ilişkisinin) nasıl olmasının gerektiği de İslam'da detaylarıyla bildirilmiştir.³ Anlam, bizim zihnimizin uydurduğu, sübjektif bir illüzyonun peşinde olmak değildir. Fakat her şeyimizi yaratmış olan ve derinden minnettarlık duymamız gereken Yaratıcımızın tayin ettiği şekilde, Onunla gerekli şekilde ilişkide olarak yaşamaktır. Bu, hayatın gerçek bir anlama sahip olmasının yegane imkanıdır. İslam ile hayatın anlamlı olarak yaşanabileceği bir imkan sunulmaktadır.

---

³ Elbette neyin İslam dininin bir unsuru olup olmadığıyla ilgili İslam'ın içinde tartışmalar olmuştur ve olmaktadır. Bu konular, bu kitabın kapsamı dışındadır; bunları, başka çalışmalarımda ele aldım ve ileride ele almayı planlıyorum. Burada ele alınan, kendisini “Müslüman” olarak tanımlayan herkesin kabul ettiği; Allah'ın varlığı ve birliği, ahiret yaşamı, Hz. Muhammed'in peygamberliği, Kuran'ın ilahi mesaj olması gibi, kendini “Müslüman” olarak niteleyen herkesin kabul ettiği İslam'ın taşıyıcı sütunlarıdır.

NEREYE GİDİYORUM? KPS (KARİZMA-PARA-SEKS) AVCILIĞI

“Neden buradayım” ve “Nasıl buraya geldim” soruları, içimizden kopan haykırışlar olarak yükselse de, birçok kişi bu sorulardan kaçmayı becerir. Fakat “Neden buraya geldiysem geldim, işte buradayım, keyfime bakayım, bunları düşünmeye gerek yok” diyerek, nasıl ve neden burada olduğuyla ilgili bir sorgulamadan kaçmayı becerebilen birçok kişi için bile “Nereye gidiyorum” sorusundan saklanmak çok daha zordur. İnsan zihninin çok uzun bir gelecekle irtibat kuracak şekilde yaratılmış olması, kaçınılmaz olarak “Nereye gidiyorum” diye sordurur. Sürekli dünyadan birilerinin eksildiğini görmemiz, bazen en sevdiklerimizi kaybederek tattığımız acı, artan yaşımızdan aynadaki görüntümüze kadar birçok işaret ufuktaki ölüme doğru hayat aracında çok hızla yol aldığımızı hatırlatır. Buraya geliş nedenini sorgulamalarının, hazlarını eksilteceğini sandıklarından “Neden buradayım” ve “Nasıl buraya geldim” sorularına umursamaz kalanlar bile; ölümlü, tüm algılarıyla ve hazlarıyla bu yaşamın duracağını fark ettiklerinden, dehşete kapılmaktan kurtulamazlar ve “Nereye gidiyorum” sorusundan saklanmakta çok daha fazla zorlanırlar. “Ölüm gelince ben burada olmayacağım, demek ki ölümden endişelenmeye gerek yok” gibi çok uyduruk geçiştirmelerle, öleceği gerçeğiyle yüzleşmekten kaçınanlar olmaktadır ama ölümün her an hızla yaklaşması ve tüm algılara bir son verecek olmasının dehşeti karşısında bu tip kendi kendini kandırmalar yetersiz kalmaktadır.

Bu hayatla ilgili en önemli fenomen, bu hayatın bir ölüm durağında sonlanacak olmasıdır. Hayatın bu en büyük hakikatiyle yüzleşmeden, yani “Nereye gidiyorum” sorusunu cevaplamadan, en derinimizden gelen anlamla ilgili arayışımızı tatmin edecek şekilde bir hayat rotası çizmemiz mümkün değildir. Ölümün, sonrası olmayan bir durak olarak son nokta mı olduğu, yoksa cenine doğumun anne rahmindeki hayatın son durağıyken başka bir hayata açılan kapı olması gibi, başka bir hayata açılan kapı mı olduğu, karşımızdaki en önemli soru olarak durmaktadır. Bu soruya, elbette, bir tek, insanı yaratan, ölümden sonra isterse insan hayatını devam ettirmeye gücü yeten, yani Allah cevap verebilir. Bu cevabı ise insana ulaştıracak tek alternatif, Allah’tan insana mesaj olan dindir. Allah’tan insana mesaj olduğu

iddiasındaki İslam, “Nereye gidiyorum” sorusuna detaylı bir şekilde cevap vermekte, apaçık bir şekilde ölümün, cenine doğumun olduğu gibi, ahirete açılan bir kapı olduğunu haber vermektedir. Ayrıca ölümden sonraki dirilişte, bu hayatta yaptıklarımızın karşımıza çıkacağı bir sorgulama olacağını da haber vermektedir. Kısacası hayatımıza anlamlı bir rota çizmekle ilgili içimizden gelen anlam arayışı, bizi “Nereye gidiyorum” sorusunun cevabına yöneltmektedir, bu soruya ise bir tek Yaratıcımız cevap verebilir. İslam ise Yaratıcıdan olduğu iddiasında olup da bu soruya en tatmin edici şekilde cevap vermektedir. Bu hayatımızın sonunda Allah’a kavuşacağımızı, ölümlle ayrıldığımız sevdiğimizimize kavuşma imkanı olduğunu, ahirette yaptıklarımızın hesabını vereceğimizi haber vermekte; bu gerçekler çerçevesinde anlamlı bir şekilde hayatımızı yaşama imkanı sunmaktadır. Bu da, Yaratıcımızın, anlam arayışıyla bize “Nereye gidiyorum” sorusuna, bu soruyla ise İslam’a yönelttiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Birçok kişi, hayatının merkezine KPS’yi (Karizma Para Seks) koyarak yaşamını sürdürmeye çalışır ve KPS merkezli kurulan hayat, birçok zaman, bahsettiğim sorulardan kaçılmasının ana sebebidir. Çalıştığı şirkette mümkün olduğunca üst bir mevkiye çıkarak veya arkadaşları arasında daha çok itibar göyerek kazanılacak karizma; birçok haz kapısını açacağı gibi karizma ve seksle ilgili arzuları tatmin etmekte işe yarayacak para; hazzın doruğu kabul edilen seks, birçok kişi için hayatın en önemli amaçlarıdır. KPS’nin peşinde hayat ideali çizmek, tarihin hemen her döneminde vardı. Nitekim Kuran’da, 25-Furkan Suresi 43. ayette; **“Hevasını ilah edineni gördün mü?”** diye hevasını ilah edinenlere dikkat çekilmektedir. Burada, ilah edinildiğine dikkat çekilen, yani Allah’ın önüne geçirilen veya yerine konan hevanın, KPS olduğu rahatlıkla söylenebilir. Allah’ı hayatlarının merkezine koymak yerine kendi nefislerini hayatlarının merkezine koyanların (nefislerini ilah edinenlerin); ibadet objeleri Allah yerine nefisleri, ibadetleri ise KPS merkezli yaşamdır.

Kuran’da, karizmayla sapanlara Firavun, parayla sapanlara Karun, şehvetle sapanlara Zeliha (ismi belirtilmeden) gibi örnekler verilmiştir. KPS ile imtihan, tarihin hemen her döneminde vardı fakat tarihin hemen hiçbir döneminde, KPS’nin peşinde olmanın, küresel bir marketing ile bu kadar allanmış pullanmış bir şekilde sunulmadığını söyleyebilirim. Tarihin her döneminde toplumsal bir hiyerarşi vardı. Örneğin geçmişte de köyde ağalar, ağaların yakın halkası ve köyün diğer üyeleri vardı. Fakat günümüzde, çok uluslu şirketler gibi yerlerde, kariyerinin peşinde koşan kişi için, farklı yüzlerce mevki mevcut. İnsanlar kariyer merdivenlerinin çok farklı basamaklarındaki yerlerini çabalamayla elde edebiliyorlar; bu da karizma hırsına büyük bir kapı açıyor. Tarihin her döneminde insanlarda mal-para hırsı vardı.

Fakat hiçbir dönemde, insanların paralarıyla, günümüzdeki kadar fark oluşturmaları mümkün değildi. Günümüzde, tarihin yakın dönemlerinde icat edilmiş teknolojinin birçok ürününe para ile erişmek mümkün. Ayrıca tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar farklı ürünler ve yaşam tarzları sunan hizmet sektörleri mevcut. Örneğin çok parası olan kişi, çok rahat seyahat edebileceği uçak seferlerini kullanabilir, birçok hizmet çeşidi sunan hotellerden birini seçebilir, teknolojinin son ürünü birçok elektronik oyuncuğa, hatta yapay zekalara sahip olabilir... Geçmişte aynı ölçüde paraya sahip bir kişiye nazaran, parasının olması sayesinde, hayatında çok daha fazla fark oluşturabilir. Seks de günümüzde, tarihte örneği çok az olduğu kadar, sapkın olanı olmayanı ayırt edilmeden, birçok kişinin hayatındaki en önemli hedefi oluşturuyor.

Günümüzde birçok kişi, KPS'yi elde etmek üzerinden hayatın anlamını kurmak çabasında. KPS için ciddi şekilde yatırım yapılmakta. Birçok kişi için yıllarca süren eğitimin amacı karizma ve para elde etmek. Kafayı doyurma (eğitim); egoyu doyurma (karizma), cebi doyurma (para) ve bedeni doyurma (seks) için araçsallaştırılmakta. Seks, dünyada çok büyük bir endüstri ve hizmet sektörüyle desteklenmekte. KPS'yi elde ederek hayatını doldurmayı planlayan kişinin, bu planlarını bozan iki tane unsur var. Birincisi, ufukta ölüm var ve ölüm çok hızlı bir şekilde yaklaşmakta. Ölümle buluştuktan sonra kralla çiftçi eşitlenmiş olacak; karizmadan geriye bir şey kalmayacak. Ölümle buluştuktan sonra milyarder ile müflis eşitlenmiş olacak; ahirete banka havalesi de tapu nakli yapmak da mümkün değil. Ölümle buluştuktan sonra Kazanova ile Notre Dame'ın kamburu eşitlenecek; toprağın yiyip bitirdiği bedenlerin hafızalarından şehvetle dolu anlar silinecek.⁴ Ölümün geleceğini anlayan kişi, KPS'den elinde bir şey kalmayacağını, KPS'ye yatırımın sonunda iflas edeceği açıkça bilinen bir şirkete yatırımdan farksız olduğunu da anlar. Zihin ayakların önünde yürür; ayakların yürüdüğü şimdiki zamandaki hazlar zihni uyuştursa da, gelecek zamanda yürüyüp ölümü gören zihnin farkına vardıkları, şimdinin hazlarını anlamsızlaştırır. Atılan toprağın altında bir kralın mı bir çiftçinin mi bedeni olduğu önemini yitirir. Bir hikaye öncelikle sonuyla değerlendirilir. Ölüm, bu dünyadaki hayatla sınırlı bakıldığında; bir insanla bir koyunu, bir sineği, bir pireyi eşitler. Modern dönemde haham, rahip ve imamların yerine geçirilmeye çalışılan psikiyatrlar da ölümün ve anlam sorununun karşısındaki çaresizliğe çözüm bulamaz.

---

⁴ İslam'a göre insan helal yoldan karizma ve para elde edebilir, seks hayatı yaşayabilir. Fakat helal yoldan bile olsa, Allah'a yönelmenin önüne KPS'nin geçirilmesi; Allah, din merkezli bir hayat yerine KPS merkezli bir hayat yaşanması kabul edilemez. Burada eleştirilen de, KPS'nin hayatın merkezine konulup, Allah ve dinin önüne geçirilmesidir.

Beyindeki serotonini arttırıp insanı daha umursamaz yapan ve suni mutluluk oluşturan bir mekanizmayı devreye sokmak çare olamaz.

KPS'yi hayatının merkezine koyan kişi için, ölümle ilgili tek sorun, ölümün KPS ile gelecek hazları yok edecek olması değildir. İkinci sorun, ölümün, kısa bir ömürdeki vakti ve tüm imkanları KPS elde etmeye adanarak ve KPS'yi hayatın merkezine koyarak yaşanacak bir hayatın, anlamlı olamayacağını da göstermesidir. Modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin yaşandığı günümüzde, dini mesajlara kulaklarını ve gözlerini kapatarak KPS'nin ardına düşen kişileri bekleyen en büyük sorunlardan biri anlam sorunudur. Anlamsız yaşama korkusu, acı çekme ve ölüm korkusu gibi bir korku çeşididir. KPS avcısının tüm hedeflerini ölüm ve anlamsızlık boşa çıkarmaktadır. Bu yüzden, KPS avcısı, insan fitratının gereği olarak gelen sorulardan gafletle kaçmaya çalışır. “Neden buradayım” ve “Nereye gidiyorum” sorularına karşı sağır ve kör olmak, KPS'yi hayatın merkezinde tutmak için elzemdir. Modern insan, “Hayatta her fikre açık olmak lazım” ve “İnsan kendisini kandırmamalı” gibi birçok sözü slogan olarak söyler ama “Neden buradayım” ve “Nereye gidiyorum” gibi hayatla ilgili en temel sorularla yüzleşmekten kaçır; sorulması gerekli en önemli sorulardan kendini saklar. Bu soruların cevabının KPS'yi hayatın merkezinden atacağından endişe ederek kendini kandırır. KPS'nin gürültüsü, hayatın bir müzik olduğunun görülmesini engeller. Bahsedilen sorularla yüzleşmeden kaçanların (aslında bu hayatla yüzleşmekten kaçmak demektir) çoğu, gerçekliğin adeta suni bir cehennem olduğunu, bu yüzleşmeden kaçarak, geçici hazların cennetini yaşayacaklarını düşünürler. İslam ise Cennetin gerçek varlığına dikkat çeker ve bu yüzleşmeden kaçmanın gerçek Cennet olanağını gerçek Cehenneme çevirebileceği tehlikesine karşı uyarır.

“Nereye gidiyorum” sorusuyla yüzleşmek, KPS ile hayata sahte anlam vermeyle ilgili çabayı yıkar. Bu sorunun cevabı; eğer ölümle aşılmayacak bir karanlığa gittiğimiz ve hem bizim hem en sevdiğimizimizin bir daha o karanlıktan çıkmasının mümkün olmadığıysa, ne yaparsak yapalım hayatımızı anlamlı bir şekilde yaşamamız mümkün değildir. Fakat eğer ölüm, ahirete açılan bir kapıysa, hem kendimiz hem sevdiğimiz için bir ümit vardır. Bu ise, bizi Yaratanın, burada bizi yarattığı gibi ölümden sonra yaratmayı devam ettirmesine bağlıdır. Bunu bilmeden, bunun bilgisini edinmek için Allah ile irtibat kurmadan, bu hayatı anlamlı bir şekilde yaşamak mümkün değildir. Bunu bildiren ve Allah'la bağ kurduran İslam, hayatın anlamlı olabilmesinin tek şansıdır. Uğrunda yaşanmaya ve ölmeye degecek bir hakikat İslam

ile insan hayatına dahil olur. Kuran, anlamlıyı-anlamsızı, doğruyu-yanlışı ayırt etmemizi sağlar; nitekim Kuran'ın sıfatlarından biri Furkan yani Ayırt Edici'dir. Kuran, KPS üzerine kurulan bir hayatın boş olduğunu gösterir, anlamsızlık karanlığını ışığıyla dağıtıp anlam sunar; Kuran'ın diğer bir sıfatı ise Nur yani Işık'tır. Müslüman olmak; anlamsızlıktan anlama, yönsüzlükten yöne, karanlıktan ışığa kavuşmak demektir.

YALNIZLIKTAN BİTMİYEN BERABERLİĞE

Bilimin bize sunduğu tabloya göre evreni ve evrendeki yerimizi kısaca düşünelim: 13,8 milyar yıl önce çok sıcak ve çok yoğun bir noktadan evren başladı. “Ben” dediğimiz varlıktan sevdiğimizize, Güneş’e Ay’a Dünyamıza ve tüm galaksilere kadar her şeyin hammaddesi, leblebiden küçük bu noktanın içindeydi. Bu noktada, önce kütle çekimi kuvveti diğerlerinden ayrıldı, sonra güçlü nükleer kuvvet, elektromanyetik kuvvet, zayıf nükleer kuvvet birbirlerinden ayrıldılar ve Higgs (Tanrı Parçacığı olarak da bilinir) devreye girip maddeye kütesini verdi. Evren başlangıçtan bu yana sürekli genişlemekte ve bu gelişmenin etkisiyle yüz milyarlarca sayıdaki galaksi birbirlerinden uzaklaşmakta. Bu galaksilerin içinde yüz milyarlarca yıldız doğdu ve öldü; bu yıldızlarla ilgili süreçlerde bedenlerimizin yapıtaşları olan karbon, oksijen gibi atomlar oluştu. Bu yıldızların ölümleriyle bu atomlar uzaya saçıldı, Güneş sistemimiz de önceki yıldızların mezarları üzerinde kurulurken içinde bu atomları ihtiva etti. Eğer bedenimizin nasıl oluştuğunun hikayesini anlatmamız gerekse, bahsedilen bu süreçlerin hepsini dile getirmemiz gerekir. Bunlardan ve saymadığımız daha birçok kritik süreçten sadece birini bile eksiltmemiz, bedenimizi oluşturan unsurların oluşamamasına sebep olurdu.

Bizim şahsi hikayemizi ise babamızın spermiyle annemizin yumurtasının buluşmasıyla başlatabiliriz. Annemizin karnında şefkatli kısa bir dönemden sonra gözümüzü dünyaya açıyoruz. Bebeklik, çocukluk, gençlik, okul, iş, evlenme, çoluk çocuk, orta yaş, yaşlılık diye hayat hızla ilerliyor. Çocukken “Bir büyüse” diye arzuluyoruz, yaşımız ilerlediğinde “Keşke çocuk olsam” diye iç geçiriyoruz. Ve sonunda ne olduğunu anlamadan hepimiz arkası olmayan bir güne kavuşuyoruz. Adeta muhteşem dekorlu bir tiyatro gösterisini birkaç saniye seyretmemizden sonra bir anda perde kapanıyor ve “Hepsi bu kadar” deniliyor. İçimizden “Daha yok mu” desek de, perde iniyor; tüm sevdiğimiz ve güzellikleriyle dünya arkamızda kalıyor. Milyarlarca yıldır genişleyen bu evrene, milyonlarca canlı türünü barındıran bu dünyaya, dostlarımıza ve en içten sevdiğimizimize veda bile edemedik gidiyoruz, daha önce giden sevdiğimizimiz gibi. Evrenin böylesine muhteşem ve gerçek hikayesinin bir parçasıyız ama milyarlarca yıla yayılan bu hikayede ömrümüz bir yüzyıl bile değil. Üstelik hayatımızın üçte biri kadarı uykuda, önemli bir bölümü tuvalette ve yolda geçiyor.

Bu kısa hayatımızı anlamlı kılacak bir şey varsa, o da yaşanan beraberlikler, beraberliklerdeki etkileşimler olabilir mi? Peki hangi beraberlikler, nasıl yaşanırsa hayatımızı anlamlı kılabilir? Yaşadığımız bir beraberlik türü, bilinçsiz maddi varlıklarla yaşadığımız beraberliktir. Maddi varlıklar, güzelliğiyle bizi büyüleyebilir, büyüklüğüyle bizi sarsabilir. Fakat hiçbir maddi varlık, ne kadar ihtişamlı olursa olsun; varlığımızın bilincinde olamaz, bize cevap veremez, bizi anlayamaz. Bize trilyon yıldızıyla komşu galaksimiz Andromeda'nın hediye edildiğini varsayalım. Kısacık bu hayatta, bizi anlamayan ve varlığımızın farkında olmayan, hatta kendi varlığının da farkında olmayan Andromeda ile bu beraberlikte hayatımızın anlamı olduğunu düşünebilir miyiz? Sevdiğimiz tek bir yakın dostumuzla, dünyanın sıradan bir köşesindeki beraberlik bile trilyon yıldızlı Andromeda'nın tümüne sahip olup da onunla beraberlikten daha anlamlı gözükmede. Bizim farkımızda olmayan bitkilerle ve hayvanlarla ilişkimiz de maddi varlıklarla aynı şekildedir.

Varlığımızın farkında olan, bizi anlayan bir dostumuzla, akrabamızla, anne-babamızla, eşimizle-çocuğumuzla beraberlik ve ilişkinin maddi varlıklarla ilişkiden çok daha nitelikli olduğu, hayatımıza ciddi katkıları bulunduğu rahatlıkla söylenebilir. Buna karşın, bu ilişkiler üzerine hayatımızın anlamını kurmakta da ciddi eksikler mevcuttur. Hayatımızın ölümle neticelenecek olması, burada kuracağımız her ilişkinin ölümle sonlanacağı, ölüm sonucunda sevdiğimizimizin hafızalarından varlığımızla ilgili tüm bilgilerin yok olacağı anlamını taşımaktadır.

Bütün bu beraberliklerden ve ilişkilerden farklı bir beraberlik ve ilişki türü daha var. Bu, bizi yaratan, varlığımızın sebebi olan, ezeli ve ebedi olan Rabbimizle beraberliğimiz ve Onunla kuracağımız ilişkidir. Rabbimiz, bizim varlığımızın farkında olup, bizi en iyi şekilde bilir. **“Yaratan'ın bilmemesi mümkün mü?”** (67-Mülk Suresi 14). Bu bilme, geri kalan tüm dostlarımızın, sevdiğimizimizin bizi bilmesinden farklıdır. O, eksiksiz bir şekilde bizi bilir. Birçok zaman, en yakınlarımızın bizi anlayamadıklarından, bize haksızlık yaptıklarından yakınıyor, yanlış anlaşılmanın sıkıntı ve stresini yaşıyoruz. Fakat Allah'ın bizi yanlış anlaması, eksik bilmesi diye bir şey söz konusu değildir. Bizi kesinlikle yanlış anlamayacağı, her zaman tam olarak doğru anlayacağı garanti olan tek varlık O'dur. Ayrıca ilişkide olduğumuz birçok kişiyle ilişkimiz zaman zaman kesilir. Evlenince anne babasıyla görüşmesi azalır birçok kişinin, bazen dostlarla tatile gidilince bir süre eşlerden çocuklardan ayrılık olur, çocuklar evlenince onlardan ayrılık olur... Kişi en sürekli beraber olduğuyla bile günün kimi zamanlarında ayrılık yaşar. Fakat Allah'la, ne hayatın belli bir döneminde ne de günün herhangi bir zamanında ayrılık vardır. **“Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir”** (57-

Hadid Suresi 4). Yaşadığımız hayat boyunca; bizi tam olarak anlayan ve bizden hiç ayrılmayan bir tek O'dur. Ayrıca beraber olduğumuz insanların ölümleriyle, beraberliğimizle ilgili her şey hafızalarından silinir. Bizim ölümümüzle ise geri kalan varlıklar hakkındaki bilgimiz ve onlarla ilişkimiz hafızamızdan silinir. Fakat Allah, her şeyi, hem de ebedi olarak hatırlar. Bizle ilgili her bilgi, sevinçlerimiz hüznlerimiz, üretimlerimiz gayretlerimiz; hepsi, Onun hafızasında sonsuza dek var olacaktır.

Allah'la beraberlik ve ilişkinin değerini anlayan, hayatını gerçek anlamda anlamlandırmanın şansını yakalar. Allah'la beraberlik ve ilişkinin değerini idrak etmeden bu hayatı anlamlı kılmanın olanağı yoktur. **“Allah, inananların dostudur”** (2-Bakara Suresi 257). Bizimle sürekli beraber olan, bizi bizden iyi bilen, bizle ilgi tüm bilgiyi ebedi olarak muhafaza edecek olan Allah'la ilişkide olmak; insanı değersizlikten, anlamsızlıktan kurtaracak tek olanaktır. İslam, Allah'ın sürekli bizle beraber olduğunun, kullarıyla ilgili olduğunun, ancak Allah'la ilişki içinde bir hayatın anlamlı olduğunun dersini verir. Bu da, anlam arayışındaki kapının kilidinin İslam olduğunun diğer bir göstergesidir.

Modern dönemin insanının en önemli sorunlarından birisi sıkılmadır. Sıkılma, insanı sadece istemediklerini yaptığı zaman yakalayan bir his değildir; en istenen şekilde hayatın yaşandığı anlarda da insanı yaklar. Çok sevilen bir mekanda yaşarken, iyi olduğu düşünülen bir evlilik yapmışken, iyi anne-babaya ve çoluk-çocuğa sahipken, iyi derecede paraya ve sağlıklı bir yaşama sahipken de sıkıntı çöker insanın üstüne. Sıkıntı, bazen, sadece vücuttaki kimyasal tepkimelerden kaynaklanabilir (dışsal bir faktöre bağlı değildir); bu tarz sıkılmayla ilgili söyleyecek bir sözüm yok. Fakat sıkıntı, birçok zaman, hayattaki yönün ve yapılanların anlamlı olmamasıyla da yakından ilişkilidir. Tükenip de yok olanların anlamlı olduğu düşünülemez. Hatta ahiret hayatı gibi sürekli, tükenmesi olmayan bir varoluşta bile, Allah'la irtibatın olmaması halinde gerçek anlamın olamayacağı ve bu hayatın bile (içimizden sıkılma hissi alınmazsa) sıkıcı olacağı kanaatindeyim. Allah'tan başka her şey sıkıcıdır. Allah'la irtibatı kurulmadan her şey, sürekli bir ahiret hayatı bile, sıkıcı ve anlamsızdır. “En yüksek iyi” (summum bonum); haz merkezli hayatta, maddeye hükmetmede veya doğayı fetihde değil fakat Allah'la ilişkide olmaktadır.

İslam'la, kullarını seven bir Allah hayata dahil edilir. Korku da elbette Allah'la ilişkide önemli bir unsur olabilir ama sevginin Allah'la kurulacak bağda daha güçlü ve öncelikli olduğu kanaatindeyim. Nitekim Allah'ın rızasının Cennetin nimetlerinden daha üstün olduğunu söyleyen 9-Tövbe Suresi'nin 72. ayeti, bu görüşü desteklemektedir. “Allah'ın

rızası” (ridvanun min Allahi); Allah’ın kulunu beğenmesi, Allah’ın kuluna karşı sevgisi olarak anlaşılabilir. İnsanların en önemli isteklerinden biri beğenilmektir. Karşımızdakinin bizim için önemi ve statüsü ne kadar yüksekse; onun tarafından beğenilmek, takdir edilmek ve sevilme o kadar çok önem kazanır. Allah’ın varlığını anlayan kimse, kendisini yaratan ve her şeyini muhtaç olduğu Allah’ın her şeyden daha önemli olduğunu anlar. Kendisi dışındaki tüm varlıkları yaratanın ontolojik statüsü, geri kalan tüm varlıklarla kıyaslanmayacak kadar yüksektir. O zaman, içimizdeki beğenilmek, takdir edilmek ve sevilmeyle ilgili isteğin en anlamlı şekilde karşılık bulması ancak ve ancak Allah tarafından beğenilmek, takdir edilmek ve sevilmeyle mümkün olabilir. Anlamlı bir hayat ancak böylesi bir beğeniye, takdiri ve sevgiyi kazanma hedefi doğrultusunda hayata yön çizmeyle mümkün olabilir. Allah’ın varlığını anladıktan sonra içimizden gelen beğenilme isteğinin üzerine düşünen; bu isteğimizin, Allah tarafından beğenilmek (Onun rızasını kazanmak) için verildiğini anlar. Bunu idrak edemeyen kişi ise içindeki bu hissi, insanların gözünde karizmatik olarak (insanlar tarafından beğenilerek, takdir ederek) gidermeye çalışır ve hayatın anlamını bu zeminde bulmaya çalışır. Oysa İslam, Allah’la iletişimi hayatın merkezine koyar ve En Önemli tarafından beğenilmek, takdir edilmek ve sevilme kadar önemli ve değerli bir hedef olmadığını göstererek, böylesine anlamlı bir hedefle hayata yön vermemize imkan verir. İslam, yaşanan hayatta, Allah ile kurulan ilişkinin, birçok ilişkiden biri olamayacağını; bu ilişkinin, hayatın anlamlı şekilde üzerine kurulması gereken temel olduğunu dersini verir. Hayat ancak bu temel üzerine kurulursa gerçek anlamını kazanabilir.

Anlama muhtaç olup da kendini kandırmadan tefekküre dalan kişinin cevaplama gerekliliği ilk soru şudur: Allah var mı? Bu kitaba başlamadan önce bu soruyu cevaplamış olmanızla ilgili tavsiyemi tekrarlıyorum. Burada, bu sorunun cevabını bulduğunuzu ve Allah’ın varlığını anladığınızı varsaydım. Bundan sonra iki şık karşımıza çıkar. Ya Allah’la ilişki içinde olacak bir hayat seçilecektir ya da böyle bir şeye gerek duyulmayacaktır. Buraya kadar söylenenler, Allah’la ilişki kurulmadan bir hayatın anlamsız olacağını ve Allah’la ilişkide olmanın hayatımıza gerçek anlamı katacağını göstermektedir. O zaman, Allah’la ilişkiyi umursamamak ve bu ilişkiye ihtiyacı reddetmek alternatifleri dışlanmalıdır. Bundan sonra ise Allah’la ilişki için neden İslam’ın tercih edilmesi gerektiğini anlamak gerekmektedir. Allah’la ilişki için, öncelikle Allah’ın bu ilişkiyi onayladığının bilinmesi ve bu ilişkide ne yapılması gerektiğini beyan etmesi gerekir. İnsan, Allah’tan insana bir bildiri olmaksızın, kendi kendine, Allah’la nasıl bir ilişki kuracağını gerektiğini bulamaz. Öyleyse Allah’la ilişkiyi kurduracak sistem Allah’tan insana bir mesaj olmalıdır. Dünya sahnesine baktığımızda; hem Allah’tan

insana bir mesaj olduğu iddiasında, hem insanın Allah'la ilişkisini nasıl kuracağını gerekli şekilde gösteren, hem tarihte ciddi bir etkisi olan İslam dışında bir alternatif olmadığını rahatlıkla söyleyebilirim. Bu uçsuz bucaksız evrende terk edilmediğimizi, Allah'ın bize karşı ilgi ve merhametini bildiren İslam, içimizdeki anlam arayışının ilacıdır. Bundan daha değerli bir müjde ne olabilir? Nitekim “Müjde” (Büşra), Kuran'da geçen Kuran'ı tanımlayan sıfatlardan birisidir. Kısacası İslam, anlama muhtaç yaratılmış insana, dünya sahnesinde anlamı bulması için verilmiş şanstır. İslam'ın verdiği perspektif, bu dünyayı küçültmez, aksine bu perspektif, dünyanın değerinin gerçek anlamda büyük olduğunu anlamanın yegane şansısıdır. Bu perspektif; dünyanın, Allah'ın sanatı olduğunu ve Allah'la kuracağımız ilişkinin sahnesi olduğunu göstererek anlamını büyütür.

“ALLAH’TAN-DİNDEN BANA NE” DİYENLER

İslam, KPS avcılarında çok yaygın olan bir tavrı dışlar. Bu yaklaşımın sahipleri, açık kelimelerle bu şekilde ifade etmeseler de, lisan-ı halleriyle “Allah’tan-dinden bana ne” demektedirler. Bunların bir kısmının, sorulduğunda, Allah’a inandığını, Müslüman olduğunu ifade ettiğini de duyabilirsiniz. Fakat bununla beraber, zihin ve eylem dünyalarında Allah’a-dine hiç yer vermeyen böylesi bir yaklaşım oldukça yaygındır. Bu tarz yaklaşıma kendi çevremizde sıkça tanık olmamızın yanında, anketlerde de, Allah’a-dine inandığını beyan edenlerin önemli bir bölümünün, Allah ve dinin hayatlarında bir önemi olmadığını beyan ettikleri görülmektedir.⁵ İslam, Allah’tan ve Allah’la irtibat anlamına gelen dinden daha önemli bir şey olamayacağını, tüm varlığın toplamının bile Allah’ın yanında önemsiz olacağını zihinlere naksetmektedir. Kuran’ın sıfatlarından biri olan Zikir; Kuran’ın en önemli konularda Öğüt-Hatırlatıcı olduğunu ifade eder. İnsanların, hayatın merkezine En Önemli olanı yani Allah’ı koymalarını sağlayan tarih sahnesindeki rolü de, bu husustaki öğüt ve hatırlatıcılığı da, Kuran’ın/İslam’ın önemini göstermektedir.

Allah’a-dine hayatında yer vermeyen insanın durumu; uçsuz bucaksız bir çöldeki karanlık ve derin bir kuyuda kalmış da çıkış şansı hiç olmayan birinin durumuna benzer. Ölüm durağıyla, tüm güzellikleriyle hayattan ve sevdiklerinden sonsuza dek ayrılacağını düşünenlerin çaresizliği ve zifiri karanlığı, hiç şüphesiz ııssız çölde kuyuda kalmış adamın durumundan çok daha korkunçtur. Kuran’ın bir sıfatı Hablullah’tır yani Allah’ın İpi’dır. Kuran, adeta o çöldeki kuyudaki zor durumda olan kişiye uzanan iptir. Çöldeki kuyuda bahsedilen durumda kalan kişi, bu durumdayken, çekirdek çıtlatıp da türkü söylemekle (KPS’cinin kuyudaki hali) meşgul olması ne kadar mantıklıdır? Allah’ın varlığını inkara karşı gerekli cevap verilebilir; daha önce atıf yapmaya çalıştığım kitaplarımda bunu gerçekleştirmeye çalıştım. İslam’ın Allah’ın gönderdiği din olduğunu reddedenlere gerekli kanıtlar sunulabilir; bu kitapta ise bunu gerçekleştirmeye çalışmaktayım. Fakat İslam’ın, Allah’ın gönderdiği din olduğu anlaşıldıktan sonra, İslam’ın önemsiz olduğu veya hayattaki birçok olgudan biri olduğu, geniş

---

⁵ Pew anket şirketinin çalışmalarına bu konuda bakılabilir.

hayat alanındaki ufak bir oda olduğu düşünülemez. Onun her şeyden önemli olduğunu anlamak için ilave bir argümana ihtiyaç yoktur. KPS gibi hedeflerden bir an için kendini soyutlayıp, kendi kendini kandırmadan ufak bir tefekkür süreci bile bunu idrak etmeye yeterli olacaktır. Ümitsiz bir şekilde çöldeki derin kuyuda kalmış kişinin, önündeki ipe ilgilenmemesi akla aykırıdır. Tek kurtuluş yolu olarak gözükken o ipe karşı, çekirdek ve türkü (KPS) tercihinden dolayı ilgisiz kalmak düşünülemez. Hele hele o ipin bu kuyudan kurtuluş yolu olduğunu bilip (Allah'a-İslam'a inandığını söyleyip de sonra bunu hayatlarında hiç önemsemeyenler gibi), sonra da bu ipi çekirdek ve türkü yüzünden önemsememek herhalde en üst seviyedeki bir basiretsizliktir. Modernitenin kazığını yemiş Müslümanların önemli bir bölümü, geniş hayat alanından izole, küçük bir odaya kilitlenmiş bir İslam tasavvuru geliştirseler de (sekülerizmle birçoğunun kastettiği budur), Kuran'ın anlattığı İslam, bu "Müslümanlar"ın anladığından çok farklı bir İslam'dır. Bu basiretsizliğin sebebi olan uyuşturucu ise KPS avcılığıdır. KPS'yi hayatın merkezine oturtma; sadece ateistlere, kapitalistlere, deistlere (dinsizlere) mahsus değildir, kendisini "Müslüman" olarak niteleyenlerde de bu hastalık yaygındır.

İslam ya doğrudur ya yanlıştır. Doğruysa en büyük hakikattir; bizi ve her şeyi Yaratan ile ilişkide olmanın şansıdır. Doğruysa bu kadar önemli olacak olan ve milyarların hayatını şekillendiren İslam yalansa; o zaman da elbette en büyük yalandır. Allah adına söylenen yalandan daha büyüğü olabilir mi? Fakat İslam, hiçbir durumda, asla sıradan olamaz. Asla onun mesajına kulak tıkamak, onu değerlendirmemek mümkün değildir. Ona karşı ilgisiz olmak, bahsedilen kuyudaki adamın ipe ilgisizliği kadar, hatta ondan daha büyük bir mantıksızlıktır. Kuyudaki ip bu kısa hayatın bir dönemini kurtarabilir, İslam ise ebedi hayatı kurtarabilir.

Bir de şöyle bir örnek düşünün: Bir gün, evinizden iki dakika yürüme mesafesinde olan işyerinize gittiniz ve orada tavla oynuyorsunuz. Bu sırada, evinizdeki komşunuz sizi telefonla arıyor ve evinizde ciddi bir yangın başladığını söylüyor. Evinizde küçük çocuklarınızı uyur bırakmıştınız, ayrıca çok değerli mallarınız da evde. Evi anahtarla açmazsanız çocuklarınızın ölebileceğini, mallarınızın gideceğini düşünüyorsunuz; bunun yanında, eve gidip, evdeki çok kaliteli yangın söndürme sistemini çalıştırıp ve çocukları dışarı çıkarıp bu felaketi atlatabilirsiniz. Fakat bir anda komşunuzun yalan söyleme ihtimali aklınıza geliyor. Bu durumda ne yapardınız? Herhalde şöyle bir değerlendirmeyi yapmak yerinde olacaktır. Eğer yangın varsa; bu durumda eve giderseniz çocukları ve malları kurtarmak gibi müthiş bir kazanç olacak, eğer eve gitmezseniz mallarınızı ve çocuklarınızı kaybetmeniz gibi büyük bir

felaket olacak. Eğer yangın yoksa; bu durumda eve giderseniz sevdiğiniz tavla oyunundan kısa bir süre mahrum kalacaksınız, eğer eve gitmezseniz tavla oyununuza ara vermeden devam edeceksiniz. Bu durumda, yangının olma ihtimalinde harekete geçmemenin büyük kaybını düşünen her mantıklı kişi harekete geçecek ve tavla oyununa kısa bir süre ara vermek gerekiyorsa ara vermekte tereddüt etmeyecektir. Bizim içinde olduğumuz durumu buna benzetebiliriz. Ölümün bizi ve sevdiğilerimizi yok edecek olması, hayalen düşündüğümüz o yangından çok daha büyük bir felakettir. İslam, o yangından kurtulmanın imkanı; KPS, o yangından kurtulmak için bizi harekete geçmekten alıkoyan tavla oyunudur.

Verdiğim bu örnek, Allah'a inanmanın getireceği sonsuz kar olasılığına karşı Allah'ı inkarın getireceği sonsuz zarar olasılığını kıyaslayarak, Allah'a inanmayı öğütleyen Pascal'ın yaklaşımına benzetilebilir. Din felsefesi literatüründe "Pascal'ın Bahsi" (Pascal's Wager) olarak bilinen bu yaklaşımın benzerini İslam düşüncesi içerisinde Hz. Ali ifade etmiştir. Allah'ın varlığıyla ilgili delillerin önemine inanan ve bu konuda kitap yazan biri olarak, buna benzer bir yaklaşımı hiçbir zaman kitaplarıma dahil etmedim. Ateistlere yönelik bu tip yaklaşımları kullanmasam da, yukarıda verdiğim hayali örneklerin iki sınıf için önemli mesajlar içerdiği kanaatindeyim. Birincisi, Allah'a-İslam'a karşı bilinemezci (agnostik) bir tavır benimseyenlere mesajdır. Bu kesime, önceki örnekte olduğu gibi, ev yanıyor (hayat geçiyor), az vaktin var; bir an önce bir karar vermen lazım, bu önemli mesaja kulağımı tıkayamazsın, bir an önce değerlendirmeni yapıp karar vermen lazım, sonra çok geç olur, diyen mesajdır. İkincisi, Allah'a-İslam'a inandığını beyan edip de, Allah'a-İslam'a hayatında gereken önemi vermeyenlere mesajdır. Bu kesime, önceki örnekte olduğu gibi, ev yanıyor (hayat geçiyor) ve bu yangını durdurma imkanı olduğunu biliyorsun (İslam'ın hak olduğunu biliyorsun); bunu bilirken tavla oynayarak (KPS'ye dalarak) evin yanmasına, çocuklarının ve malının kül olmasına göz yumman en üst seviyede bir basiretsizliktir, diyen mesajdır.

Kısacası Kuran'ın içeriği, hayatın merkezine, hayatın merkezine konulması gerekli olanı koyar. Kuran, İslam'ın mesajına karşı duyarsız kalınamayacağını, asla "Allah'tan-dinden bana ne" denemeyeceğini ders veren Zikir (Öğüt-Hatırlatıcı) olarak, hayatları Allah merkezli bir şekilde şekillendirir. Hayatın, uyduruk hedeflerin (çöldeki kuyudayken çekirdek ve türkünün; ev yanırken tavlının) peşinde geçmemesi gerektiğinin, hayatın olabilecek en anlamlı şekilde Allah'la irtibatla geçmesi gerektiğinin (İslam bu irtibatın adıdır) dersini verir. Hayatın merkezinde olmaya ne layıkça Onu koyması da "Neden Müslümanım" sorusuna vereceğim cevaplardan birisidir.

ANLAM, İYİ, DOĞRU VE GÜZELİN BİRLİKTELİĞİ

Anlam da iyi de doğru da güzel de bizi çeker: Nereye? Niye? Hiç şüphesiz yaratılışımız (fitratımız) gereği bunların dördünü de arzularız. Yaptığımız bir eylemin, anlamlı olması onun yapılmaya değer olması demektir. İyi olması, onun gerekli ahlaki yapıya uygun olması, kötülükten uzak olması demektir. Doğru olması, yalan ve yanlıştan uzak olup bir hayalin arkasında olmamamız demektir. Güzel olması, gerekli çekiciliğe sahip olup çirkinlikten uzak olması demektir.

Yapılması boş olanı gerçekleştirmeye çabalamak, ahlaken kötüyü yapmak, halüsinasyonun peşinde olmak, çirkini hedeflemek; anlam, iyi, doğru ve güzel birlikteliğinin tam tersidir. Bir tek, bunların dördünün de olması gerekenin tam tersi şekilde olduğu durumda değil; bunların üçünde bir sorun olmayıp da sadece tekinin eksikliğinde bile yaptığımız eylemle ilgili ciddi bir sorun var demektir. Örneğin yaptığımız eylemin, ahlaki açıdan sorun taşımadığını, bir halüsinasyonun peşinde olmadığını, gerekli çekiciliğe sahip olduğunu; yani iyi, doğru ve güzelle ilgili bir sorunu olmadığını düşünelim. Bu durumda yaptığımız eylem boş bir işse, herhangi bir şekilde anlamlı değilse; yine de yapılmaya, kendisine vakit harcamaya değmeyecek bir eylem olur. Diğer yandan yapacağımız eylem eğer ahlaki açıdan sorunluysa, yani iyi değilse; isterse bir halüsinasyon olmasın, isterse estetik açıdan bir sorun taşımasın, yani doğru ve güzel olsun, kötü olması o eylemin yapılmaması için yeterlidir. İyi olmayan, kötü olan bir eylemi yapmamız değerli olamayacağı için onu yapmanın anlamlı olabileceği de düşünülemez. Ayrıca bir eylemin ahlaki açıdan sorun taşımadığını, gerekli çekiciliği taşıdığını, yani iyi ve güzel olduğunu fakat bir halüsinasyonun peşinde olduğumuzu düşünelim. Doğru bilgi üzerine kurulmamış olması bir eylemin yapılmaması için yeterlidir. Bir halüsinasyonun peşinde olup da bir eylemi yapmak değerli olamayacağı için onun yine anlamlı olabileceği düşünülemez. Bir de ahlaki açıdan sorun taşımayan, halüsinasyon olmayan bir eylemi düşünelim, yani bir an için bu eylemin iyi ve doğru olduğunu fakat çirkin ve itici olduğunu düşünelim. Güzel kriterinden uzak bir eylemi yapmamız da ciddi bir sorun olacaktır; eylemin güzel olmaması o eylemi yapmanın değerini de düşürecek yani anlamlı ilgili bir sorun da ortaya çıkacaktır. Görüldüğü gibi anlam; iyi, doğru, güzelden ayrı önemli bir kriter olmakla birlikte, aynı zamanda iyi, doğru ve güzel kriterlerinin karşılanmasına da bağlıdır.

Ancak Allah varsa anlam, doğru, iyi ve güzel vardır; Allah'ı reddeden için bunlar sadece halüsinasyonlardır. Bu söz, boş bir retorik değil. Neden boş bir retorik olmadığını aşağıda çok kısaca göstermeye çalışacağım. İlâveten, burada kısaca göstermeye çalıştıklarım anlaşılırsa şu iddiamın da boş bir retorik olmadığı anlaşılacaktır: İslam sadece bir hakikat değildir; her türlü hakikati hakikat yapan bir hakikattir. Anamlı olanın peşinde olmak değerli bir şeyin peşinde olmak demek olduğundan, "anlam" tutulan istikamette gerekli motivasyonu verir; "iyi" ahlaki gereklilikleri ifade eder; "doğru" kavramı olmadan ne bilimsel ne de felsefî bir önermenin manası olabilir yani ne bilim ne felsefe mümkündür; "güzel" kavramı ise estetik ve sanatla ilgili değerlendirmelerin temelindedir. Kısacası varoluşsal hakikat (anlam), ahlaki hakikat (iyi), bilimsel ve felsefî hakikat (doğru), estetik ve sanatsal hakikat (güzel) ancak ve ancak Allah'a atıfla objektiflik, doğruluk kazanabilir. İslam ise Allah'ı tanıtan ve Allah'la-kul arasında ilişki kurduran sistem olarak; varoluşsal, ahlaki, bilimsel-felsefî, estetik-sanatsal olanın temelini olmasını mümkün kılar. Kısacası en önemli hakikatleri hakikat yapar. Bu farklı alanların hakikatinin, İslam'ın sunduğu temele muhtaç olması ve İslam'ın vahdet anlayışı çerçevesinde bir araya gelebilmesi de İslam'ın İlahiliğinin delillerinden biridir.

Bundan önceki satırlarda, hayata anlamlı bir şekilde yön vermek için Allah'a ve Allah'la-kul arasında ilişki kurduran İslam'a ihtiyaç olduğu gösterildi. Burada ise, bir şeyin anlamlı olması için iyi, doğru ve güzelle bağının da olmasının gerekmesine binaen; iyi, doğru ve güzelin Allah ve Allah'la ilişki kurduran İslam ile alakasına kısaca değinmeye çalışacağım. Bunların her biri, birer müstakil makale veya kitap olacak kadar geniş mevzular olmalarına karşın, bunlara kısaca değineceğim ve bu konuları daha geniş şekilde ele aldığım yerlere atıf yapacağım.

İYİ: "İyi" kavramı, ahlaki yargının temelindedir. Fıtrat delilleri kitabımın ahlakla ilgili bölümünde ve daha kısa bir şekilde bu kitabın ikinci bölümünde bu konuyu ele aldım (tekrara düşmemek için burada oralarda söylenenleri tekrarlamıyorum). Bahsedilen yerlerde gösterdiğim gibi, objektif anlamda "iyi" olanı, ancak Allah'tan gelen buyruklarla temellendirmek mümkündür. Ancak bireyi ve toplumu aşan yasalar ve yasaları empoze eden meşru bir otorite varsa objektif ahlaktan (objektif anlamda "iyi"den), yani ahlakın rasyonel temelinden bahsetmek mümkündür. İslam, bireyi ve toplumu aşan ahlaki yasaları empoze etmesi meşru tek otorite olan Allah'tan gelen ve bu yasaları ihtiva eden mesaj olarak bunu sağlar. Böylesi bir temel olmaksızın, "iyi" kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişen izafi

bir kavram olmaktan kurtulamaz. Elbette “iyi” olan birçok eylem, doğuştan (fıtrattan) gelen kapasiteyle yine anlaşılabilir ve “iyi”ye göre eylemler gerçekleştirilebilir fakat “iyi” rasyonel temelsiz kalır. Kısacası bu temelden yoksun kalınca “iyiden” bahsedilemez; “iyi” olmayan ise anlamlı olamaz.

DOĞRU: “Doğru” kavramı, bilimsel ve felsefi yargılarımız kadar güncel en sıradan bilgilerimizin de temelindedir. Fıtrat delilleri kitabımın akılla ilgili bölümünde bu konuyu ele aldım (burada bu konuyu kısaca özetleyeceğim). “Sandalye” dediğimizde, sandalye kelimesinin anlamını bilmemiz, üzerinde oturulması için yapılmış belli bir biçimdeki cisme sandalye demenin “doğru” fakat basketbol oynanan yuvarlak cisme sandalye demenin “yanlış” olduğunu anlamamıza bağlıdır. Frege’ye göre “doğru” ve “yanlış” (doğruluk değerleri diye de anılırlar) en temel mantıksal objelerdir.⁶ Allah’a atıf yapmadan anlamın ve iyinin rasyonel temeli olamayacağını (nihilizmi ve ahlaki izafilik) birçok ateist filozof bile ifade etmiştir. Fakat “doğru” kavramına yaklaşımın, teist ve ateist paradigmalarda arasında farklı olabileceği çok az kişinin farkına vardığı bir husustur. Materyalist-ateist felsefeyi benimsemiş olan ve tutarlı bir materyalist olmak için “eyleyici materyalist” olunması gerektiğini savunan, biri nörolog diğeri felsefeci olan Patricia ve Paul Churchland çifti, beyinde “doğru” ve “yanlış” kavramlarının karşılığının olmamasına hazır olmamız gerektiği konusunda bizi uyarılmışlardır. (Bu iddiada bulunanlar, bu iddialarını ifade ettikleri cümlelerin de “doğru” ve “yanlış” kavramları yoksa bir anlam içermediğinin farkında mı acaba?) Churchland çiftinin bu iddialarını alıntılıyan Victor Reppert, doğruluk değerlerini elemenin entelektüel bedelinin çok ağır olduğuna, bu kavramları eleyen kimsenin bu kavramların yerini doldurmasının mümkün olmadığına dikkat çekmiştir.⁷ Her ne kadar birçok materyalist-ateist, felsefelerinin gereğini tutarlı bir şekilde tespit etmekte ve kabullenmekte zorluk çekseler de, Churchland çiftinin doğru şekilde tespit ettiği gibi materyalist-ateist felsefenin tarif ettiği maddi dünyada “doğru” ve “yanlış” kavramlarına yer bulmak mümkün gözükmemektedir.

Doğayı incelediğimizde doğadaki hiçbir şeyin “doğru” veya “yanlış” kavramlarına karşılık gelmediğini, bu kavramların sadece zihne ait olduğunu anlarız. Bir botanik uzmanının bir

---

⁶ Gottlob Frege, **Basic Laws of Arithmetic**, Çev. ve Ed: Philip A. Ebert ve Marcus Rossberg, Oxford University Press, Oxford, 2013.

⁷ Paul M. Churchland, “On the Ontological Status of Observals”, **A Neuro-Computational Perspective: The Nature of Mind and the Structure of Science**, Bradford, Cambridge Mass., s. 150-151; Patricia Churchland, “Epistemology in the Age of Neuroscience”, **Journal of Philosophy**, Ekim 1987, s. 548; Bu iki kaynaktan aktaran Victor Reppert, **C.S. Lewis’s Dangerous Idea**, IVP Academic, Downers Grove, s. 76-77.

ağacın yaşını tespit etmeye çalıştığını düşünelim (bu bilime dendrokronoloji denir); bunun için bu uzman ağacın gövdesindeki halkaları inceleyerek ağacın yaşını söyler. Eğer uzman ağacın yaşını bilemezse uzmanın “yanlış” olduğunu söyleyebiliriz. Bir an için bu ağaçta öyle bir bakteri türü olduğunu farz edelim ki bu bakteri türü ağaçların halkalarını bozarak ağaçların yaşının “yanlış” anlaşılmasına sebep oluyor olsun; bu durumda bu ağacın “yanlış” olduğunu söyleyebilir miyiz? Hiç şüphesiz hayır; bu ağacın yapısının yanıltıcı olduğunu söyleyebiliriz ama “yanlış” olan ağaç değil uzmandır. Zihne sahip olmayan hiçbir varlık için, insanların teknolojik hiçbir üretimi için, hatta birçok kişiyi yanıltabilecek bilgisayarlar için “doğru” ve “yanlış” kavramları yoktur. Bilgisayarla yapılan işleme zihinle bakıldığında “doğruluğun” veya “yanlışlığın” anlamı olur, bilgisayarın kendisi bu kavramların farkında değildir. Bu durumu, düşüncelerimizi bir defterin üzerine yazmamıza benzetebiliriz. Bir zihinle defterdekilere bakılmadığı müddetçe, fiziksel olarak defterin üzerindeki yazılar sadece mürekkep dağılımlarından ibarettir. Zihinle bu cümleler değerlendirildiğinde ancak “doğru” ve “yanlış” kavramları anlamlı olur; defterin kendisi için “doğruluğun” ve “yanlışlığın” anlamı yoktur. Nöronlarla oluşan biyo-kimyasal bir yapının doğru veya yanlış olduğundan bahsedilemez (önceden değinilen ağaçtaki yapının doğru veya yanlış olduğundan bahsedilemeyeceği gibi). Materyalist-ateist bir bilim adamı olan Francis Crick gibi zihni sadece ve sadece nöron-paketleri (“nothing but a pack of neurons”)⁸ olarak gören bir materyalist-ateist için, Churchlander gibi, “doğru” ve “yanlış” kavramlarını bile inkar etmeye gidecek sağduyuya en aykırı bir yolu tercih etmek dışında bir yol gözükmemektedir. Post-modernistler içerisinde de, Churchland çiftinden farklı yaklaşımlarla olsa da, evrensel bir “doğru”nun olmadığını veya olsa da bilinemeyeceğini ifade edenler olmuştur. Bunların felsefi atalarından biri olan Nietzsche de, ahlaki “iyi”nin bir temeli olmadığını savunmasının yanında “doğru”nun olmadığını da savunmuştur. Nietzsche, bu durumda, anlamın olamayacağını ve “hiççiliğin” (nihilizm) bunun sonucu olması gerektiğini tutarlı bir şekilde görmüştür. Burada ifade ettiğim görüşlerin çoğuna, Nietzsche işitse katılırdı fakat Allah var olmadığı için yanıldığımı ifade ederdi.

“Doğru” ve “yanlış” kavramları başka bir şey üzerinden anlaşılabilen temel kavramlardır ve maddeye indirgenip madde üzerinden anlaşılabilirleri mümkün gözükmemektedir. Evrenin ve

---

⁸ Francis Crick, **The Astonishing Hypothesis: The Scientific Search for the Soul**, Simon and Schuster, Londra, 1994, s.3.

içinde var olan akıl sahibi varlıkların kökenini bilinçli, ezelden beridir akıl sahibi olan Allah'a bağlayan, genelde teizm ve özelde İslam açısından, akıl yürütme için şart olan bu temel özelliğin nasıl ortaya çıktığını anlamakta bir sorun yoktur. Zihin var olan ezeli unsurdur; İslam için zihne bağlı özellikleri maddeye indirgeyip açıklamak gibi bir zaruret mevcut değildir. Ezeli Zihin maddeyi var etmiş ve bu evrendeki sınırlı zihinlerin oluşmasını mümkün kılan şartlarla maddeyi tasarlamıştır; yoksa zihin maddenin tesadüfi bir bileşiminin neticesi değildir.

Ayrıca materyalist-ateist görüşün savunucularına göre akıl, doğal seleksiyonun etkin olduğu planlanmamış ve tesadüfi bir evrim süreciyle oluşmuştur. (Burada, sorunun, evrimin ve doğal seleksiyonlu bir sürecin savunulmasının değil fakat bu sürecin arkasında bir Bilincin olmadığını savunulması olduğunu belirtmeliyim.⁹) Bu doğal seleksiyon sürecinde; yaşamaya ve üremeye uygun olmayanlar elenirken, uygun olanlar ise yaşamaya ve genlerini aktarmaya devam etmiştir. Fakat sadece yaşayarı ve üreyebileni seçtiği ifade edilen bir doğal seleksiyon mekanizmasına dayandırılarak açıklanan bir tablo içerisinde akılla yapılan çıkarımların doğru olduğunu beklememiz için bir sebep yoktur. Çünkü bu tabloda, doğal seleksiyonun doğru akıl yürütmeyi yapanları seçmesi gibi bir anlatım yoktur. Materyalist-ateist evrim anlatımında, doğru bilginin seçimini gerekli kılacak veya insan zihni için farklı bir perspektif açacak hiçbir unsur yoktur; doğal seleksiyon, her canlı için, doğru bilgiyi değil yaşatan biyo-kimyasal yapıyı seçer. Akıl yürütme faaliyetinin planlanmamış ve tesadüfi bir doğal seleksiyon süreciyle oluştuğunu savunan bir materyalist-ateist, akıl yürütme faaliyetinin güvenilirliğini savunamaz duruma gelecektir.¹⁰ Oysa teist paradigmanda, akıl, Allah'ın verdiği bir armağandır (Allah hangi süreçle vermiş olursa olsun). Akıl, Allah'ın kudret ve sanatını öğrenmek ve takdir etmek gibi amaçlar da gözetilerek verilmiştir; bu paradigmanda, sınırlı bir şekilde olsa da, aklın veriliş amacı belli doğrulara ulaşmasıdır. Eğer matematiksel işlemleri yapmak için üretilmiş bir hesap makinesinin yanında planlanmamış ve tesadüfi süreçlerle oluşmuş fakat matematiksel işlem yapma özelliği de kazanmış bir hesap makinesinin varlığından bahsedilse, hangisiyle yapacağınız işleme güvenirdiniz?

Materyalist-ateist görüş ile teizm arasında değerlendirmeleri yapan akıldır, aklın güvenilirliğini sarsan bir görüşü (materyalist-ateizm) savunanların ise akılla materyalist-

⁹ Caner Taslaman, **Bir Müslüman Evrimci Olabilir Mi?**, Destek Yayınları, İstanbul, 2018.

¹⁰ Plantinga'nın bu konudaki görüşleri için bakınız: Alvin Plantinga, **Warrant and Proper Function**, Oxford University Press, New York, 1993; Alvin Plantinga, "Natüralizme Karşı Evrimsel Argüman", Çev: Fehrullah Terkan, **Allah, Felsefe ve Bilim** içinde, Ed: Caner Taslaman ve Enis Doko, İstanbul Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 175-225.

ateizmin doğru olduğu sonucuna vardıklarını söylemeleri bile mantıken mümkün değildir. Ezeli unsurun akıl sahibi Allah olduğu fikrini insanlara ulaştıran İslam; aklın, Allah'ın verdiği bir nimet olduğunu ve “doğru” bilgiye ulaşmak için çalıştırılması gerektiğini insanlara öğretmektedir. Dünyadaki geniş kitleler üzerinde etkin olan dinler arasında İslam kadar akli çalıştırma vurgusu yapan bir din yoktur. İslam, aklın temel kavramı “doğru”nun da halüsinasyon olmadığı bir paradigmayla insanları buluşturmuştur. Ancak Allah’la insanları buluşturan bir paradigmanın içinde “doğru” kavramından bahsedilebilir. “Doğru” kavramı olmadan anlamdan bahsedilemeyeceği için “doğru”nun varlığı da anlamın yitirilmemesi için önemlidir.

GÜZEL: “Güzel” kavramı, estetik ve sanatla ilgili yargılarımızın temelindedir. Neyin güzel neyin çirkin olduğuyla ilgili birçok yargımızın toplumdan topluma değiştiği söylenebilir. “İyi” (ahlak) ile ilgili olduğundan çok daha fazla izafilik iddiası “güzel” (estetik, sanat) alanındaki yargılarla ilişkilidir. Bir müzik parçasını bir toplum çok beğenirken diğeri hiç beğenmeyebiliyor. Fakat bir manolyayı, bir karanfili, bir sümbülü acaba güzel bulmayacak var mı? Veya masmavi bir denizi? Veya bülbülün ötüşünü? Bunlardan çok daha önemlisi, güzelle ilgili yargılarında uzlaşamayan toplumlar bile “güzel” yargısını kullanmakta uzlaşırlar. Güzel olan her neyse, bir şeylerin “güzel” olduğu konusunda, “güzel” olmanın değerli, arzu edilir olduğu konusunda birbirleriyle hiç ilişkide olmayan kabileler bile hemfikirdir. Bu yüzden neyin “güzel” olduğu tartışma konusu olsa da, insanın doğasından gelen (fitrattan gelen) “güzel” ile yargıda bulunma izafi değildir. “Güzel” olanın çekici, değerli ve arzulanır olduğu, “çirkin” olana göre tercih edilir olduğu şeklinde tanımlamalar da, farklı her toplumca rahatlıkla kabul edilecektir. “Güzeli” meydana getirenin değerli olduğu; “güzelin” bir işaret levhası gibi kendisini ortaya çıkartanın değerli oluşunun tanığı olduğunda da farklı kültürlerin birçok üyesi uzlaşacaktır.

Peki, evrende ortaya çıkan formlar, ister bir manolyanın ister bir denizin formu olsun, materyalist-ateist paradigmada iddia edildiği gibi, sadece ve sadece bilinçsiz atomların veya enerjinin belli şekilde bir araya gelmesinden ibaretse; bu şekilde ortaya çıkan bir formun “güzel” (değerli, takdir edilir) olmasının mantıksal bir temeli var mı? Atomların bir şekilde değil de diğeri bir şekilde yan yana gelmesini değerli bulup da “güzel” olarak tanımlamak, bu paradigmada, bir halüsinasyondan ibaret olmaz mı? “Güzel” ile algımızın dış şartları böyleyken, bu algıyı iç dünyamızda hissetmemizi sağlayan, sadece vücudumuzda salgılanan bazı kimyasallarsa, o zaman karnımızın guruldaması gibi biyolojik bir hadiseden “güzel” ile

ilgili algımızın bir farkı var mı? Materyalist-ateizmin ortaya koyduğu paradigma içerisinde, bir şeyleri “güzel” olarak nitelendirip, değerli olduğunu düşünmeyle ilgili algının bir halüsinasyona karşılık geldiği rahatlıkla söylenebilir. Bu paradigmada, bilinçsiz atomların bir şekilde değil de diğer şekilde birleşmesini değerli bulup da “güzel” olarak nitelendirme ve karnımızın guruldamasını değil de “güzel” algımızı değerli olarak tanımlama, genlerimizin oynadığı bir oyundan ibaret görülecektir.

İslam’ın sunduğu Allah merkezli varlık anlayışı ise “güzel” algımızı da halüsinasyon olmaktan kurtarır. Bu anlayışa göre evrende ortaya çıkan formların arkasında Allah’ın ilmi ve kudreti mevcuttur. Nitekim Kuran’da, dünyadaki kitleler üzerinde etkili hiçbir dinde olmadığı kadar, evrende gözükken olgular üzerinde tefekküre davet vardır. Kuran, Allah’la “güzellik” arasında bağ kurar ve **“Oluşturanların en güzeli olan Allah’ın şanı ne yücedir”** (23-Müminun Suresi 14) ve **“O, her şeyi güzel yapmıştır”** (32-Secde Suresi 7) der. Sanatçıların ortaya koydukları sanat eserleri de, Allah’ın yarattığı maddede, Allah’ın maddeye koyduğu potansiyelin ortaya çıkmasının bir sonucu olarak vardılar.¹¹ Allah, doğa ve sanatçılar gibi araçsal sebepler aracılığıyla, evrende ortaya çıkan formların değerli, çekici olduğunu gösterir. İçimizdeki “güzel” algısı bu değerli olmayı kavramamızı, araçsal sebepler aracılığıyla ortaya çıkan “güzelliğin” Gerçek Sahibi’ni takdir etmemizi destekler. Bu varlık anlayışında “güzel” bir halüsinasyon değildir fakat Yaratıcıya yönelten, onun sanatını takdir etmeye yarayan bir işaret levhasıdır. Bu işaret levhası bize; Maşallah (Allah’ın iradesiyle olmuştur), Sübhanallah (Allah eksikliklerden münezzehtir), Elhamdulillah (övgüler Allah’adır), Allahuekber (Allah en büyüktür) dedirtir.

İslam’ın varlık anlayışında, evrende ortaya çıkan formların, örneğin masmavi bir deniz manzarasının arkasında Allah’ın ilmi ve kudreti vardır. Maddenin bu şekilde gözükmesi, salt olarak atomların bir araya gelmesinin bir sonucu değildir fakat Yaratıcının planlarının bir ürünüdür. “Güzel” olan hayretimizi çeker, hayretten tefekküre açılan bir kapı vardır; bunlarla ise “güzel” olarak algıladığımız hayretimizi çeken nesnelere arkasında, bunlardan daha önemli, bunların bizi yönlendirdiği bir Hakikatin olduğuna bizi ulaştırır. “Güzel” olarak nitelendirdiklerimiz, bir işaret levhası gibi kendisi dışındaki Allah’ın ilim ve kudretine sevk etmektedir. Buna göre karşımızda duran dünya, halüsinasyon olmayan “güzel” ve “hayret” unsurlarını barındırıp Allah’a ulaştıran bir köprü olduğu için değerlidir. Atomların rastgele bir araya gelip ayrıldığı bir yer olmaktan çok daha yüksek bir anlama ve öneme sahiptir. Bu, KPS

---

¹¹ Bu konuda **Allah’ın Varlığının 12 Delili** kitabımdaki 4. delil olan “Evrenin Potansiyeli Delili”ni okumanızı tavsiye ederim.

kaynağı olmak dışında bir değer atfedilmeyen dünya için ciddi anlamda bir değer kazanma demektir. İslam'ın evrenle ilgili dersini iyi anlayan; içimizdeki “güzel” algısının, her şeyden önce, “güzel” olarak nitelendirdiklerimiz vasıtasıyla Allah'ın sanatını takdir etmemiz için olduğunu kavrar. İçimizdeki “güzel” ile ilgili algı, deneyimlediğimiz güzelliğin asıl sebebi olan Yaratıcının ilim ve kudretini takdir etmemiz için fitratımıza konmuş bir histir. Bu his, genetik materyal olarak belli kimyasallarla aktarılıyor, vücudumuzdaki belli kimyasalların hareketi sayesinde “güzel” algımız oluşuyor olabilir ama bu hissi hissetmemiz maddeyi aşkın Yaratıcımızın planının sonucudur.

Bu anlayışa göre “güzel” kavramı, dünyadaki yaşamımıza katkıda bulunmasının yanı sıra (sağlıklı eş seçimi, sağlıklı gıda seçimi gibi dünyevi birçok menfaati de “güzeli” tercih etmek destekler), bundan çok daha ulvi bir maksada sahiptir. “Güzel” hissimiz, bizi madde üzerinden madde ötesine götürerek gerçek anlamda takdir edilmesi gerekli Yaratıcımızı takdir etmemizi ve hamd etmemizi sağlar. Yaratılışın sahibi Rabbimizle bağ kurmamıza bu kavram hizmet eder. İslam, varlık ile Yaratıcısı arasındaki bağı göstererek; karşımızda olan evrenin bir gürültü değil bir müzik, saçılmış boyalar değil bir resim olduğunu görmemizi sağlar. Müziği anlamak için, notaları teker teker duymakla kalmayıp bütünlük içinde algılayabilmek gereklidir. Nazca Çizgileri gibi resimleri görmek için ise yeryüzüne kuşbakışıyla bakabilmeyi becermek gereklidir.¹² İslam, yaratılan varlığa bütünlük içinde ve kuşbakışı bakmamızı mümkün kılan bir bakış açısı sunar. Yaratılan formların rastgele olmadığını, Allah'ın sanatının sonucu olduğunu söyler. Yaratılış, dünya, imtihan, ahiret bağlantısını kurarak resmin tümünü görmemizi ve yaratılışın bu çerçevede “anamlı” ve “güzel” olduğunu görmemizi; karşımızdakinin gürültü değil bir müzik, saçılmış boyalar değil bir resim olduğunu görmemizi sağlar. Bazılarına göre İslam'ın bakışı; gürültüyü müzik sanan, saçılmış boyaları resim sanan bir saflık, bir romantizmdir. İslam'a göre, müziği gürültü sanmak, resmi rastgele saçılmış boyalar sanmak, güzelliğin ihtişam ve coşkusunu algılayamamak; kalplerin katılaşması, kulakların sağırlaşması, gözlerin körleşmesidir.

Böylesi bir temel olmaksızın, “güzel” mide guruldaması gibi bir kimyasal süreç olmaktan kurtulamaz. Bu temelden yoksun kalınca “güzellikten” bahsedilemez; “güzellik” olmayınca ise anlamda ciddi bir eksiklik olur. İslam, anlamın (varoluşsal ıııııııııı), iyinin (ahlaki ıııııııııı), doğrunun (akıl ıııııııııı) ve güzelin (estetik ıııııııııı) karşılığını bulmasını;

---

¹² Nazca Çizgileri, binlerce yıl önce Peru'daki çöllerin zeminine yapılmış, nasıl yapıldığı hala gizemini koruyan resimlerdir. Bu çok büyük geometrik desenlerin ve hayvan ile bitki çizimlerinin varlığı, ancak kuşbakışıyla çok yukarıdan bakılınca anlaşılabilir.

bunların hepsinin, bir arada, temele sahip olmasını sağlar. İslam'ın verdiği temelde anlamlı olan (yapılmaya değer olan), erdem (iyi), bilgelik (doğru) ve çekicilik (güzel) ile bir arada olma imkanına kavuşur; gerçek anlamda mutlu evlilik budur. İslam hem akla hem duyguya hitap eder, hem de fitratımızın anlam, iyi, doğru ve güzelle ilgili çığlıklarına ab-ı hayat sunar. Allah'ın içimize koyduğu anlam arayışı karşılığını ancak bu büyük hakikatlerin hepsinin bir arada gerçekleşmesiyle bulabilir. İslam'ın vahdetinin, bu dört önemli unsura temel sağlayıp hepsini buluşturabilmesi; en derinimizden yükselen bu çığlıklar vasıtasıyla Allah'ın bizi İslam'a yönelttiğinin bir göstergesidir. Allah'ın, içimize koyduğu en önemli arayışlara cevap veren adresin adıdır İslam.